

ikke-fagligt grundlag, og man havde også rig lejlighed til som almindelig turist at gøre sig bekendt med forholdene på stedet. Begge kurser afsluttedes med eks-kursioner, eller – mindre prætentivt – udflugter. Det norske kursus med en bustur gennem det smukke Østnorge til Lillehammer, og det svenske med en tur gennem det blide skånske landskab til Ystad, hvor man bl.a. beundrede det hus, hvori Karl XII hele to gange skal have overnattet!

Skal man nu, hvor de mange førsteindtryk har bundfældet sig, gøre op, hvad man så egentlig havde ud af at deltage i disse kurser, i hvis tilrettelæggelse og gennemførelse der fra arrangørernes og værtslandets side var lagt et stort arbejde, må resultatet blive, at man vendte hjem medbringende mange nye impulser af metodisk og historisk-faglig karakter (bl.a. mange idéer til speciale) og indtryk af det historiske studium i vore nabolande. Deltagelsen i kurserne gav i mange henseender ens daglige studium et videre perspektiv, og man vendte således hjem bedre rustet til at fortsætte det, end da man tog af sted. Men ikke mindst sidder dog indtryk tilbage af de mennesker, man mødte – samtaler med studiefæller fra de andre lande, indtryk af lærerne, o.s.v. Et ikke uvæsentligt resultat er det nok også, at mennesker, som man tidligere kun kendte som forfattere til denne eller hin afhandling nu i ens bevidsthed er levende, tredimensionale mennesker – f.eks. er professor Mykland ikke mere blot 1814-ekspert, han er også manden, der trofast tog sin tårn ved sene sammenkomster, og professor Rosén er ikke mere blot Carlssons siamesiske tvilling, men også en virtuos fremfører af »Min hat, den har tre buler . . .«.

Det faglige formål med disse kurser er vel dobbelt: 1) På bred basis at give de udenlandske deltagere lejlighed til at orientere sig i en eller flere perioder i værtslandets historie og dets historieforskning. Dette opnås gennem forelæsnin-gerne. 2) At give deltagerne lejlighed til gennem praktisk problemløsning at drøfte metodiske problemer i tilknytning hertil. Dette må være seminarrækkernes hovedformål.

Skulle man da til slut pege på noget, der kunne gøres bedre, må det være, at et skarpere afgrænset emne for seminarrækkerne – et nøjere defineret problem – måske ville medvirke til, at formål nr. 2 opfyldtes bedre, idet alle seminarerne da ville forekomme alle deltagerne lige vedkommende, og de effektivitetsfrem-mende opgaver få en endnu mere central placering.

Man kan naturligvis altid diskutere formen for og indholdet af sådanne kurser – derom opnås der vel næppe enighed; men for mig var deltagelsen i de her om-talte kurser både fagligt og på anden måde en berigende oplevelse, som jeg nødigt ville have været foruden.

KNUD J. V. JESPERSEN

ALMINDELIG HISTORIE

KAI AALBÆK-NIELSEN: Historie. Struktur og eksistens. København, Munksgaard, 1970. 163 s. 31,50 kr.

Menneskets forhold til historien er emnet for Kai Aalbæk-Nielsens debutbog. Denne bog er ikke en gennemarbejdet helhed, men en række betragtninger over

de forskellige måder, på hvilke man har forholdt og kan forholde sig til historien. Aalbæk-Nielsen optræder i *Historie. Struktur og eksistens* dels som en formidler af nyere franske idéstrømninger og dels som en polemisk kritiker af den traditionelle historieforskning.

Cirka halvdelen af bogen er en introduktion til de forskellige historiefilosofiske ideer, der i de senere år er fremsat i Frankrig. Både kyndigt og kritisk formidler Aalbæk-Nielsen de teorier om historie, der er at finde i henholdsvis Sartres, Lévi-Strauss' og Foucaults tankeverdener. Samtidig bliver debatten mellem eksistentialisterne og strukturalisterne opridset – en debat, der især borer i problemet om mennesket er en aktiv skaber eller et passivt offer i det historiske forløb. Under denne behandling af fransk historiefilosofi bliver mange centrale og vigtige historieteoretiske problemer taget op til diskussion, f.eks. forholdet mellem kontinuitet og diskontinuitet i fortiden, mellem en synkronisk og diakronisk betragtningsmåde. Også modsætningen mellem den analytiske og den dialektiske metode bliver behandlet. Især under sin gennemgang af Sartres ideer kommer Aalbæk-Nielsen ind på objektivitetsproblemet, der bliver yderst akut, hvis man tillægger historikeren en skabende rolle i forskningsprocessen. Det er tydeligt, at Aalbæk-Nielsen har hentet sin personlige inspiration hos disse franske tænkere, og selvom han kan acceptere dele af både Lévi-Strauss' og Foucaults teorier, så er det dog Sartres menneskesyn og dialektiske metode, der ifølge Aalbæk-Nielsen bør foretrækkes (jf. s. 153–6).

Som nævnt nøjes Aalbæk-Nielsen ikke med at formidle franske ideer til vore hjemlige himmelstrøg, han benytter også lejligheden til at formulere sin kritik af den traditionelle historievitenskaber. Hans centrale tese er, »... at vore forestillinger om historien – forstået både som fortiden og som videnskaben om den – er irrelevante i forhold til den verden, vi lever i, og de problemer, den kræver løst« (s. 9). Så er det sagt, og skarpere kan det næppe siges. Men ikke nok med det. Den traditionelle historieforskning er ikke kun ubrugelig og ligegyldig, den er endog farlig. Følgende citat giver kernen i Aalbæk-Nielsens argumentation: »Historikeren afviser, at hans videnskab har noget andet mål end det, der ligger i selve studiet af fortiden. Han hævder, at den videnskabelige analyse er et mål i sig selv. Denne 'uengagerede' holdning er imidlertid også et engagement, for den er et valg af flugt fra ansvar og frihed. Historikernes traditionelle holdning er udtryk for, at han – bevidst eller ubevidst – er besat af angst for friheden og tilfreds med at lade andre vælge for sig, som om friheden var en gene for hans åndelige velbefindende. Historikerens traditionelle holdning ansporer derved til en totalitær, ansvarsløs holdning« (s. 19).

Som det kan ses, er Aalbæk-Nielsens bastante konklusion baseret på en filosofisk analyse af valg og frihed. Det er selvfølgelig muligt at være uenig med denne analyse. Men selv hvis man går ud fra, at den filosofiske analyse er korrekt, så kan man ikke på grundlag af en sådan analyse sige noget som helst om, hvor mange traditionelle historikere der findes, eller om de overhovedet findes. Hvis man ville afgøre dette, så måtte der foretages en empirisk analyse af nutidige historikeres ideer og holdninger. Aalbæk-Nielsen har ikke foretaget en sådan undersøgelse, ikke engang forsøgsvis. Hvis Aalbæk-Nielsen har tænkt sin bog som et opgør med faktiske historikere – og dette synes at være tilfældet – så har han *indtil videre* kun fremsat påstande, kun fremført beskyldninger. Aalbæk-

Nielsen bør derfor kritiseres for ikke at have taget Georges Gurwitschs og Henri Lefebvres kritik af Sartre til efterretning, nemlig at Sartre kun har beskæftiget sig med det teoretisk-hypotetiske og ikke det reelt eksisterende (jf. s. 90-1).

Hvad der her er fremført, betyder omvendt heller ikke, at Aalbæk-Nielsens påstande nødvendigvis er falske. Dette er først og fremmest en kritik af hans opgørs kvalitet og troværdighed. Det er muligt, at visse historiske skoler ansporer til en totalitær og ansvarsløs holdning. Dette er et empirisk problem, og må derfor afgøres ved hjælp af empiriske analyser i hvert enkelt tilfælde. Og sådanne analyser findes. For eksempel har Georg G. Iggers i sin bog *The German Conception of History* (1968) søgt at påvise – på grundlag af en detaljeret empirisk analyse – en sammenhæng mellem den historiske skole i Tyskland og nationalsocialismen. Selvom Iggers' analyse forekommer mig delvis overbevisende, er der stadig et stort spring til Aalbæk-Nielsens meget generelle påstande, der er fremført uden det mindste forbehold. Aalbæk-Nielsen synes at være faldet for polemikkens fristelse, i.e. at overdrivelsen bliver så stor, at kritikken kommer til at skyde over målet. Derved har Aalbæk-Nielsen – i min vurdering – gjort sig selv en bjørnetjeneste. Thi hvis formålet med hans kritik af den traditionelle historievidenskab var at overbevise sine fagfæller om, at de var på vildspor, så har han – ved at udelade et empirisk grundlag for sin kritik og generalisere den i den grad – undermineret troværdigheden af sin egen kritik. Desuden har han gjort det let for dem, der gerne vil afvise det centrale i hans opgør. Dette må beklages, fordi spørgsmålet om historievidenskabens – tilsigtede og utilsigtede – sociale funktioner bestemt er et problem, hvorom mere alvorlig debat kunne ønskes.

Historie. Struktur og eksistens indeholder også et skitseret alternativ til den traditionelle historieforskning. Sammenfattende lyder det således: »I sin fornyede form vil historieskrivning blive identisk med en debat om fremtidens udformning, og dermed vil den få den eksistentielle betydning tilbage, som den havde ved sit udspring i oldtidens Grækenland, men som den har mistet i dag, hvor den kun tjener reaktionens bagstræb« (s. 163). Fordi Aalbæk-Nielsen tillægger historikeren en nærmest suverænt skabende rolle i forskningsprocessen, bliver erkendelse af fortiden og selverkendelse identiske (jf. s. 42, 156, 162). Dette betyder videre, at historiske begivenheder som noget virkeligt opløses og afvises: »Historien er . . . ikke en kontinuerlig række af begivenheder, hvoraf den ene fødes af den anden som virkningen af sin årsag. Historien forstået som et forløb må i dag betegnes som en illusion, en myte, der ikke svarer til nogen realitet« (s. 159).

Kernen i den historieteori, som Aalbæk-Nielsen gør sig til talsmand for, er en eksistentielistisk bevidsthedsopfattelse, der identificerer perception eller bevidsthed med erkendelse (jf. s. 154). De fleste historikere vil formentlig ikke acceptere Aalbæk-Nielsens historieteori eller bevidsthedsopfattelse. Dog er det sådan, at hvis man vil kritisere hans ideer, så må man nødvendigvis tage et filosofisk opgør med hans udgangspunkt. En sådan erkendelsesteoretisk diskussion kan ikke føres i en kort anmeldelse. Identifikationen mellem perception og erkendelse er – efter min opfattelse – falsk, men det må i denne sammenhæng blot blive min påstand. Det er i hvert fald denne identifikation, der gør, at Aalbæk-Nielsen i sidste instans bliver relativist og må opgive enhver forestilling om en objektiv erkendelse af fortiden. Derfor kan han også gøre historie og futurologi til én og samme ting. Hvis Aalbæk-Nielsen med sin bog er i stand til at problematisere historieforsk-

ningen i Danmark, har han gjort alle en tjeneste. Desværre er jeg bange for, at han blot vil befæste fordommen om historieteoriens irrelevans. Det bliver forhåbentlig ikke tilfældet!

BERNARD ERIC JENSEN

AIRA KEMILÄINEN: Die historische Sendung der Deutschen in Leopold von Rankes Geschichtsdarstellung. *Annales Academiae Scientiarum Fennicae. Ser. B.* Tom. 147. Helsinki, Suomalainen Tiedekatemia, 1968. 192 s. 22 FM.

I forhold til Rankes betydning er litteraturen om ham egentlig forbavsende lille. Det passer meget godt sammen med de mange og grove misforståelser han er blevet udsat for helt op i vore dage. Et par – typiske – eksempler: I sit meget velafbalancerede essay *Ranke in the Light of the Catastrophe* (1952) citerer Pieter Geyl en anonym artikel i *Times Literary Supplement* fra 1950 for følgende: »The German interest in Ranke is one attempt among many to evade the responsibilities of the day, as Ranke evaded them, by a sort of political quietism – finding God in history in the hope that He will take the blame for anything that goes wrong Ranke spoke of historians as priests, he regarded kings as the most sacred of priests. The State could never sin, and if it did, this was not his affair. This was the spirit of the learned classes in Germany which brought Hitler to power and which still dominates academic circles« (her citeret fra genoptrykket i *Debates with Historians*, 1958, s. 22 – selve essayets titel hentyder sandsynligvis til Friedrich Meineckes *Die deutsche Katastrophe* fra 1946).

Et andet eksempel lidt længere tilbage i tiden er Charles A. Beard i hans kendte artikel fra 1935 *That Noble Dream* (her citeret fra genoptrykket i Fritz Stern, ed: *The Varieties of History. From Voltaire to the Present*, 1961, s. 315–328; citatet er fra s. 319). Beard gik i krig med sin samtids mere eller mindre firkantede positivist, som han uden videre satte i forlængelse af Ranke, idet han som så mange andre misforstår det Rankeske »wie es eigentlich gewesen« derhen, at Ranke skulle have ment at hans egen historieskrivning var strengt objektiv (i betydningen upartisk). Rankes mening var at *stræben* efter upartiskhed burde være idealet og at dette i sig selv måtte udelukke en moralsk sætten-sig-til-doms over fortiden. Beard afrunder sin opfattelse af Ranke med følgende salut: »Persistently neglecting social and economic interests in history, successfully avoiding any historical writing that offended the most conservative interests in the Europe of his own time, Ranke may be correctly characterized as one of the most »partial« historians produced by the nineteenth century«. På denne – i mine øjne groteske – baggrund er en bog som Kemiläinens mere end velkommen. Bag den ligger det nødvendige forarbejde, nemlig en grundig gennemlæsning af Rankes vældige produktion, en bedrift som de fleste uvilkårligt er meget tilbage for.

Bogen begynder med at fastslå, at Ranke aldeles ikke var en perspektivløs samler af historiske kendsgerninger, men at hans religiøse og filosofiske interesse netop har været udgangspunktet for hans forsken. Rankes udtrykkelige afstandtagen fra Hegels aprioriske opfattelse betones ved at fremhæve hans empiriske grundholdning: først det møjsommelige og omfattende studium af fortiden efter kildekritiske principper vil eventuelt kunne afsløre de mønstre, den sammenhæng eller »mening«, som for ham er formålet med forskningen.